

Cap. xi.

grauitq; vegete visi sunt Cū enim ut dicebāt
magnā etatis ptem circa humani iuris disci
plinā expēderim. o gruū qñmo debītū videba
tur. ut que in theorica pferim. ad praxim de
ducerē. a que studio ipso attigerā. iam mōus
ipse conspiciat. Dicebant em̄ q̄ habens expiē
tiā seu opationez. ut phus inquit etiā sine ar
te magis laudat. magis etiam pficit in opā
do: q̄ habens artes sine expientia Vt igit̄ in
ea vel alia viuendi arte vtili? agerem. necesse
erat vxorē ducere: que firmat hoies in vnoq̄
viuendi modo. a discurrendi p orbz occasiōes
tollit. Quare ad eā coniugalē vitā infra scrip
tis pfluasiombz amouebant.

Capitulū vndecimū de vita et statu cōiu
gali i sādō a imaculato matrimonio. et
de necessitate vtilitate. laudibz a proga
tius vite iugal' sup alia viuēdi gna.

Que iugalis status. q̄ sanctus. q̄ im
maculatus atq; necessari? existat. ne
mo est qui nesciat. nisi qui se hoiem
ac ex viro a femina natū ignorat. hic vite in
nocentissime status precipue iuuenibus ad
modū expedit. ne al' em̄ illicitisq; libidimbz
misceant. a bonis castisq; coniugij fructibus

liber primus.

proficiatur. hic status coniugalis necessari⁹ fuisse
ad conseruationē species hūane. nā tribus rudi-
tissimis a necessarijs causis fuit institut⁹. Pri-
mo ppter plis gnationē: ut habeat eē natura-
le. itē ut possit nociuo obuare. rursus ut ha-
beat esse vigoratū: ut possit ples subsistere. et
tandem valeat sibi similitē gnare. Secūdo ppter
cupiscencie refrenationē. Tertio ppter viri
glorificacōne: qz ut inquit apostolus. mulier
est gloria viri. quia deus dedit hōi adiutoriū
feminā. nō ad carnalē cupiscenciā: s; ut ha-
beret gloriā de feminā: cū eū imitat in sādita-
te: a plem ex ea generet q̄ gloriā deo p̄stet. et
sit ad gloriā viri: q̄ gloriā a q̄dam mō perpe-
tuat in filio. q̄ ē eius imago. Ex quib; facile ag-
nosciē. qz hec beata coniugal vita p aliquo tpe
magis expediēs a necessaria videt: q̄ continētia
siue v̄ginitas. a idē p̄ligēda q̄ res agit: ut eo
euēu lōge meli⁹ sit vacare coniugali copule q̄
continēcie. vic; eo tpe q̄ multiplicacō gn̄is hūa-
ni p̄necessaria fuit ut impleret nūer⁹ electoꝝ
quē admod; in simili videre libet. Nā teste pho-
in topicis philosophari simplicit̄ melius est
q̄ ditari. Verūtamen indigētī necessarijs: me-
lius ē ditari q̄ phari. a p tpe illo p̄ligēd; fm̄
tho. Rursus ad hāc coniugalē vitā pluria a pe-
sertim tria inducere a inclinare hōies vidētur.

Cap. xi.

scilicet natura. recta ratio. et gratia. Natura q̄
dem. quia ppter prole et naturalē auiditatē.
conseruandi sp̄tiem. et perpetuandi seip̄m per
filios. Demū reclaratio qua indimatur cōiunx
ad seruandū fidem coniungi. demiq; gratia vi
delicet sacramenti. hanc igit̄ viuendi formā
beatam et gloriofam fore. nullus sane mētis
ignorat. Cui⁹ status necessitas. vtilitas et s̄a
ctimonia. ex multis colligi possunt. s̄ p̄cipue
ex decem eiusdē status excellētijs laudibus et mi
rificis preconijs. Prima igit̄ eius excellētia in
stituentis est exelsa auctoitas. Nec enim istū
sanctissimū ordinē aut Aug⁹. aut Hieronim⁹
aut monachoz patet. Benedictus. sed de⁹ ip̄e
ore factoq; instituit. Secund⁹ preconiū ex loci
prerogatiua pendet. cum in paradiso institutū
recta fide credamus. paradiso inq; terreno et ce
lesti. quia ut sancti tractatores aiūt. misso so
pore. Adam raptus est in spiritu: et ut aiunt
curie celesti interfuisse creditur. ibiq; v̄tutes
tanti sacramenti plene cognouit. Demiq; ter
tia dignitas erat. videlicet institutionis ei⁹ an
tiquitas. Quarta excellētia est v̄nitas duoz
in vno corpore. quia scriptū est. erūt duo in car
ne vna. Quinta t̄pis excellētia. quia in statu
innocentię. q̄n nec peccati quā rubigo imitiū
sumperat. Sexta dignitas ex eo colligitur q̄

liber primus.

hūc solū ordinem tāq̄ immaculatū: deus ipse
saluū fecit indignatōnis atq; diluuij tempe:
quo fornicatores omnes vtriusq; sexus etno
aquarum voragine deleuit. **S**eptimo gloiosa
virginez de⁹ delegit hunc ordinē assumere. Et
q̄ q̄ virginitatē vouisset: matrimonij verum
sacramentū non respuit. **N**ec puū videtur pre
coniū matrimonij: cū dei filij tam diu distulit
carnem suscipere humanā. quousq; virgo bea
ta sub matrimonio foret legitime constituta
Octaua dignitas coniugalis ex eo constat. q̄ xps
hoc matrimonij sacramentū non mō sua pre
sentia: sed miraculo illustrat. ut **Johānes** re
fert euāgelista. **R**ona excellentia patet. q̄ ex
eo vniuersa fit ppagacō hūani generis. **Q**uin
tmo ut inq̄t **Hieronim⁹** extra Vigilantiū si vgi
nitas laudat: cur matrimonij nō vehemēter
amatur. ex quo virgines pcreantur. **D**ecimū
aliud matrimonij pconiū nō inferi⁹ alijs oib;
videtur. quia carnis copula que sine illa mō
lem generat culpā: eius virtute nedū a pecca
to immunis. quinimo plerūq; meritoria efficiē
Addē q̄ matrimonij nō solū mūdū: sed padisū
replet ut inq̄t **Ambrosij⁹** p qd̄ scelera pene in
finita incest⁹. multa deniq; scelera vitāt. a in
gētia bona q̄rūtur. **E**x hīs igit. attinētes. me
ad coniugalē vitā cogē quodā mō conebātur.

Cap. xij.

Capitulū duodecimū. de oneribz et incō
modis. ⁊ laboribz plurimis vite coniugal
et de causz ppē q̄s nō expedit vxorē ducē

Luctuabat vbiq; anim⁹. sed ad me
versus pie m̄ris cōsiliū petituos acces
si an igitur vxorē ducetē cōsulebam.
Illa vero q̄ ut sepe postea retulit. diuurnas
p̄ me lacrimas ⁊ vota sua altissimo dederat ⁊
ut in suā me sortē traheret. tāq̄ rabida q̄dam
leena longe contrariū suadebat. quāmo ne in
cautus ⁊ tam imimens naufragiū subirem pie
rogabat. atq; seuerē cōmonebat. Dicebat em̄
mariti nomen licet dulce plurimis tñ erūnis
fore refertū. Quis em̄ iquit onera matrimo
nii facile ferre potest. quis quarūdam vxorū
insolentias. Quis pompas. que si paupes sūt
facile ab hominibz cōtemnūtur. Si diuites. do
tes eas tumidas. gen⁹ insolentes forma vero
suspectas reddit. deformitasq; reddit inuisas
Quaz lingua ut Plutharc⁹ voluit nil p̄nitio
sius. quarū audacia nil p̄digiosius quarū im
probitate nil inereq̄bilis cogitari potest. q̄
iurgijs ⁊ contentiōibz obaudūt viros. Sēp
em̄ cōquerūtur. sēp exprobrāt. sēp infi
diant. ⁊ ut Catho dicebat. quos diūx diligit.
illa odit. His em̄ cū cetera defunt. nūq̄ tamē

Libet p̄m.

lacrime: gemitus atq; suspiria ut faustis suis
fiat satis. ornamentoꝝ vero abicōe adeo ardēt
ut cūctas opes latefactēt. miserōsq; cogūt ma-
ritos in quest⁹. in dīca p̄dire scelera. Et qđ pi-
culosus est oim. q̄ vxorē duxit. cū apostolo q̄
mūdi sūt cogitat. et effeminatos viroꝝ aios
et ab oī speculacōe reddūt peius alienos. Ta-
ceo tācē q̄t in maritos fraudes excent: quot si-
mulatiōes. quot p̄ditiōes. quot plerūq; sup-
positos ptus. quot mētitas enutricōes. quot
alieni seminis susceptas messes. Et ut facete
et perpulchre qđā sapiēs dicebat. et ridiculū
magis ē. iugēt postea innocētes mariti. has
sibi extātas vxores laudāt. p̄dicāt in vrbib⁹
quasi pudicas. quaz ipudicitia corda eorum
vulnerātur. Cogūturq; hōis nō p̄cēdi grā re-
cte mentiri. Qđ si dotē āplaz q̄s cū vxore asseq̄-
tur. tūto supbiōr efficit. q̄ certe supbie stimuli
sūt cuiuslibet vxoris: forma et dos. Mulier em̄
bñ dotata. maiti dñā. vxor nō ē. nil sibi illicitū
putat. que suas opes quotidie mariti cōpat
egestati. et que a viro pascit. dñam se putat.
nō sociā. Vnde recte dicebat quidā sapiēs. qz
vñ dos ingredit. inde libertas. inde verecūdia.
inde obediēcia. egreditur. Ligurgus enim
recte leges fecit. ut mulieres indotate nube
rēt: ne pecunie potius q̄ vxores eligerētur.

Cap. xij.

At si paup̄em quis vxorē ducat. nō vn̄ die
s̄ cōtius vite hospitem forte hostē cōpat. Et ut
pauas multa cōprehendā. quī vxorem ducit
cū apostolo cogitat que mūdi sunt. et quomō
vxori cōplaceat. cui dū quis placet et sibi atq;
alijs displiceat. mutlisq; sit oportet. Contra
quī sine vxore est. aptior efficiē ad ea que dei
sūt. vnde **Aug.** cū in soliloquijs non tam sibi
q̄ nobis loqueret. Nihil em̄ inquit sentō qd̄
magis deiciat aim virilē. q̄ blādimenta feine
corporū. q; ille cōtactus. sine quo vxor haberi
non potest. hinc hugo de sancto victore. Non
est vxor ducēda viro sapienti et līs dedito.
Primo q; studiū sapiētie impedit. nec potest
quīs libris et vxori piter seruire. Demū mul
ta sunt que matronarū vsib; necessaria sunt.
Alteri em̄ amorē. suū suspicat odiū. Rursus
attēde q; nulla est vxoris electio. s̄ qual ad
ueneit talis est ducēda. Si iracunda. si fatua.
si deformis. si supba. si fetida. cuiuscūq; vicij ē
post nuptias discim̄. equus. asin̄. canis. et vi
lissima mancipia prius pbant. Et itē idem
Hugo. non est quieta vita hoīs. quā m̄gerat
vxoris suspitio. sollicitat ancillaz sumpt̄. con
turbat filioz pueritas. Qui igit̄ prudens est
vitabit ea omnia p̄mpta picula. que ex nup
tiali vita puenire solent. Et licet fatendū sit

liber p̄m²

teste **Augūstino** q̄ actus coniugalis bon⁹ sit. cōtinētia tamen melior. **H**abet em̄ n̄ status continētiū supra statū coniugale sex coronas p̄ minētie. **P**rimo q̄ cōtinēs habet maiorē dignitatē. pro eo q̄ p̄ cōtinentiā hoies assimilātur angelis. **S**ecūdo maiorē puritatē. trahit em̄ ip̄itē per actū cōiugale ad immūditā carnis et efficiē quasi caro. **T**ercio habet maiorē libertatē. quia vic non habet potestātē sui corporis. sed vxoris. et ecōuerso. **S**im̄ **Apostolū**. **Q**uarto h̄ maiorē vtilitatē. q̄ q̄ vxorē habet solicit⁹ eit. quō placeat vxori. quare diuisus est. **Q**uinto habet maiorē sāditatē q̄ coniugati tribulacōez carnis h̄nt. et impulsōez maiorē q̄ nō coniugati. **S**exto h̄nt maiorē vtilitatē q̄ maius p̄mū. et maior fructus sibi debetur. **M**erito igitur sapiens vic cōtinentiū sādissimū statū p̄legit. **Q**ue oīa attendētes sapientes. ac hūam iuris imēpretes. nō isulle coniugio carnali spūale onubiū p̄tulere. ut videre libet in statu cōtinentiū. et eoz qui in ordine ecclīastico in hac terrena vita militant. ut tandē in supermis triūphent. **A**iūt em̄ idip̄m spūale coniugiū nō solū dign⁹ esse q̄ carnale. s̄ honorabili⁹ atq; fecūdius. sed et securius et fortius. **D**īs itaq; auditis quippe a matre presertim cum fletibus expositis. decreui a coniugio paulisper subsistere.

Cap. xiiij.

Verū attinentes & amici si pro tūc matrimo-
nij onera subire non placebat. ad publica me
saltem transferrem officia. Et presertim ad in-
dicand̄ populos p̄sidentū verbis. hys suasio-
nibus cōmonebat.

Capitulū tredecimū de magistratu iudi-
cū. et de officō & munere iudicandi popu-
los et p̄sidentū ciuitatibz et de laudibz
h̄mōi officioꝝ & cōmēdatiōe tal̄ exercij.

Profecture atq; iudicandi munus: q̄
necessariū vite humane: q̄ excellens
& preclarū sit exercitiū. & a cūctis mōi-
libus honoi habitū. nemo est qui nesciat. nisi
quī legibz subici recusat. aut alienis iacturis
ditari popat. Vt enim Hieronim⁹ ait. n̄ pri-
mus homo ymaginē dei in se peccando violaf-
set. nequa q̄ homo homini subiectus eēt. nec
ali⁹ aliū iudicasset. fuisset enim sibi vnusquis
q; iudex. Nam a p̄ncipio non dixit deus homi-
ni ut p̄sist hominibz. s̄ dñamini inquit piscibz
mais et volatilibz celi ac bestiis terre. Post q̄
vero peccatū mē homines iualunt. iurgis. vix.
bella & seminaria. discordie crescere ceperunt.
fuit igit̄ necessariū ad cōprimend̄ iniquorū
cupidines et violentias. ut diuina p̄uidētia

liber primus

homo homines iudicāre possit. ut quos natuā
ipsa aut amor ad bonū non puocat saltem et
mor hoīs coherceat. Et hoc est q̄ alibi ad eū dē
sēfū **Aug⁹**. ait q̄ cū populi multitudo ab hīs
quī maiores sunt opprimerēt. expediens ad
modū fuit ad aliquē confugere virtute et au
toritate prestātēz qui iniurias cohiberet et si
ma infimis pati equitate coequet. legūq; trās
gressoēs puniret. Qui apud quosdā mgrāt⁹.
apud alios presides alibi p̄tores siue potesta
tes. omniū vero iudices a iudicādo appellati
sunt. Hī apud gentiles plurimū honoraban
tur. de quibus **Valerius** ait. q̄ **Appollo** requisi
tus. de iustis mgrātib⁹. respōdit se nescire. vtz
deoz nūero. an hoīm aggregari deberēt. adeo
em hoc exercitiū illustre apud eos fuit. ut illū
omni potentatū preferrent. Quid em̄ teste
Cicerone p̄clarius dignūsq; inter mortales
exercitiū excogitari potest. q̄ vnū hoīm in re
pu. repirez qui omni vtilitati seruiat. q̄ omni
mā pro suis. sua pro omniū habeat. q̄ velit
et sciat p̄sonaz ciuitatis gerere dignitate. decus
suis imē. legesq; obseruare. iura tueri atq; exe
qui. et postremo cūcta que ad rēpu. pertinent
fidei sue omīssa meminisse. Magistratus siquī
dem atq; ius dicendi potestatem habētes. nō
mō terrenoz p̄ncipū aut populoz. s; immōl

Cap. xij.

dei auctoritate et vice funguntur. est enim latissima eorum potestas et iurisdictio: veluti quod vite simul et necis hominum domini penitus constituti sunt. Hinc **Apostolus** dicebat. qui me iudicat dominus est. **Hij** ergo iudices atque provinciarum potestates atque rectores. cum recte agunt: deo propter et hominibus acceptissimi sunt. Scriptum est enim. Beati qui iudicium faciunt. et iusticiam in omni tempore. Et iterum per sapientem. qui custodit et iudicat iustitiam: ipse exaltabitur. Nec modo in eterna vita eorum exaltatio erit. sed in hoc seculo sublimatur. De quo per eundem sapientem dicitur. iusticia eleuat egentem. unde et noster **Ihdorus** Magna est inquit laus recte iudicantis. qui sicut nocere civibus nescit: ita prodesse omnibus novit. Alijs enim prestat censura: iusticie. alios bonitate iudicij sine personarum acceptatione suscipit. non infirmat iusticiam avaricie flamma. nec studet auferre alteri. quod cupiat. Et subdit hij sunt veri iudices. qui sicut de iusto iudicio ditari non appetunt: sic eterno premio coronantur. Demum vero iudices si locupletes fieri possunt. id quod facile eis sit. nemo ambigit. Nam qui civili auctoritate et potestate funguntur: parvo tempore conpendio longas confluere congregare divitias

liber primus.

Ca. decimū quartū de oneribz et laboribz
a in cōmodis p̄fecture. a iudicature a p̄fi
dētie in populis. a de picul h̄mōi ex̄citi.

Sed post huius exercitii laudes. vicz in
dicādi a p̄fidēdi honorē tātope omē
datū. illico mē bona istū stat⁹ p̄men
tia. atq; apta picula enarrabat. que tot sunt
ut vix enarrati queant. In primisq; veniebat
in mentem qd scriptū sepe audierat. **N**oli fieri
iudex. nisi virtute valeas rūpere iniquitatem.
Cui se igitur talem extimat. vanus est aut te
merarius. Deniq; inter ceteraz quatuor pericu
la iudicantē comitatur. que omnia vel alterū
vitare difficulter quisq; mortaliū potest. Pri
mū siquidē periculū ex eo maxime imminet.
quā plerūq; ex causaz multitudinē defectus
accidit. solite disculsiōis. qd vtiq; piculum
cauens beatus **J**ob dicebat. **C**ausā quā nescie
bam. diligentissime inuestigabam. **S**up quo
Gregori⁹. ad p̄ferendas sententias viteam⁹.
ne vnq̄ precipites simus. ne temere in discul
sa iudicem⁹ a qlibet audita mala statim mo
ueāt **S**ecūdū iudicis piculū sequit̄ affect⁹ vicz
atq; inordinata passio. que tūto cert⁹ eos co
mitatur. qūto difficilius ab eo sepantur. **V**n̄
Augustinus q̄si pro quodā miraculo narrat

Cap. xiiij.

Alipiū collegam suū nullo affectu odio timo-
re atq; premio iusticiā subuertisse. Tertū iu-
dicis piculū patitur ex obliqua intentiōe aut
iniusto animo. Vnde scriptū est. qd iustū est.
iuste exequis. quasi dicere uelit. non est satis
iudici iusta decernere. s; necesse est si piculū ui-
tare cupit. ut iusta iuste decernat. id est recto
animo agat ea que leges iubent. Narrat siq;
dem **Greg.** quendam sanctū virū uidisse iudi-
cem. quē cognouerat i locis tetricis magno
pondere ferri ligatū. a quo cū q̄reret. quid nā
hoc esset. Responū est. quia eo solo ea patie-
bat. quia cū iudex esset. si quid pene atq; vim
dicere etia; s; leges alicui uiuens inferebat;
plus tñ crudelitatis desiderio q̄ publico zelo
mouebat. Quartū piculum iudices continue
temptat donoz uidelic; a munez cupiditas.
Quis enim iste est. de quo uere dicē possumus
qui discauit man⁹ suas ab omni munē. Sic in
excelsis habitabit. Ea siquidē picula tñto iudi-
cibus p̄mptiora sūt q̄nto difficili⁹ euitantur
Vnde **Ihdorus** Multā tribunal ascendūt. sed
rari iudices inueniuntur quia populos legū mo-
deramine regant. Et si cetera ad hoc uitandū
piculū p̄uasiōni desint. illud petrarche occur-
rebat. q; iudex ipse populoz; honorato quodā
exilio damnat. dū otū domesticū cū externa

Solicitudine pmutatū. Amata certe et turbi-
 da iudiciū sors est. Vident enim domū nō modo
 muneribus aptam: sed et litibz. silentio vacu-
 am. q̄rimonijs plena: iurgijsq; referta. Quic-
 quid languidū. Quicquid egrotū in p̄uincie seu
 ciuitatis visceribus latet totū sibi tractandū
 curandūq; reseruat. Vñ plautus ille comi-
 cus. durū admodū opus dicebat. multos cor-
 rigere qd̄ h̄inc patet. quia sese corrigant pau-
 cissimi. Adde illd̄ plutarchi predaz exemplū.
 qui cū iudex eligeret. rēnuīt dicens q̄re sic iu-
 dicabor: quasi statim ab alijs iudicāndus. nec
 modo ab hoibus iudex ipse iudicat. Quippe in
 quē totius populi oculi vertūtur. sed duris a
 deo sumo omnū iudice iudicari timet dicente
 scriptura. Iudiciū durissimū h̄ijs qui presūt.
 Postremo pudor ē. q̄ iudicibz et magistratibz.
 pudor nullus sit. h̄ijs preesse: quibus fuisse
 dignius fuerat. Cum igitur talia docta mater
 recoleret. omnem iudicandi ambitum manu
 quadā ab animo erūpere visa est. Sed dum
 iudicandi tribunalia t̄ntope abhorrerem. ad
 cetera reipu. honesta et publicata munera cō-
 descendere. et presertim officū consulū ciuita-
 tum quos appellamus rectores tribules ipsi
 h̄ijs suahombus horrabantur.

**Capitulū decimūquintū de exercitio a of-
ficio consiliarioꝝ. principū et urbū a p-
uinciarū a de utilitate. laudibꝫ a p̄onijis
huius modi viuendi.**

Magna semp reipū. cōsulēdi autoritas
fuit. Consules em̄ siue cōsiliarij a con-
sulendo recte dicti sunt: quozꝫ p̄ouī-
dentia respu. regit. eozꝫqꝫ consilio a duersa ci-
uitatis pellūtur. quies eius atqꝫ trāquillitas
eozꝫ studio a industria cōpatur. Estqꝫ eius ge-
neris officū ipsū. ut altissimo deo cōtinuū ob-
sequiū a reipū. p̄sidiū afferat. Vnde Aug⁹.
de verbis domini. nec vtiqꝫ tempu. gerē crimi-
nosū est. sꝫ tunc demū illicitū est. si ut diuitias
p̄uatas augeas tempu. administras. Vt em̄
inqt p̄h⁹. nil tam vale ē ciuitatibꝫ a regnis ꝫ
q̄ studiosozꝫ h̄re cōsilia. quozꝫ officium ut ait
Tuli⁹. est utilitateꝫ ciuū sic tueri. ut quicqꝫ
agāt: ad tempu. referāt oblitio modoꝝ ꝫꝫ
Quid em̄ ē digni⁹. quid reipū. utilius. quid
deo accepti⁹. q̄ rēpu. pacatā quietāqꝫ tenere.
et cōsilio plerūqꝫ explē. qd̄ armis et multozꝫ
cedibꝫ effici nō possit. Nā ut inquit Tuli⁹. nō
viribꝫ aut velocitatibꝫ. aut celeritate corpis.
sꝫs magne gerūt. sꝫ cōsilio a autoitate a sciētia
p̄hēntū. Cōsiliarij em̄ rerūpu. pl⁹ agūt: q̄ qui

corpa iaculis hostiū exponūt. Similes em̄ sūt
 gubernatoribus in nau. qui lōge plus agūt.
 nauem dirigēdo q̄ ceteri aut nauigādo. aut
 pugnādo. Vñ et in bellis parum possunt ar
 maz ubi non est consiliū. ut ait **Tulius**. Phi
 em̄ a consilio vigentes. plus consilio in bel
 lo paceq; egerunt q̄ armis Vñ **sapiens** ait.
Cum dispositione consilij imitur bellum. a erie
 salus ubi multa consilia. **Alexandru** quidem
 eo potissimū. tam ingentes victorias obtinu
 isse legim⁹. quia consiliat⁹s bonis cōta age
 bat ut inquit **Trog⁹** pompeius. Et p̄pterea cō
 siliat⁹m̄ principū. nec non consules a rectores
 prouinciarū. urbium. magno semper honori
 fuerunt. a patres patrie recte ab antiquis appel
 labātur. Ad hoc itaq; exercitiū. a viuendi for
 mam. amici a crebules hñs et purimis per
 suasionib⁹ me trahere moliebātur. Addebant
 p̄terea hūc viuendi modū genitorē māt̄. ve
 luti honestū a sine crimine delegisse. Nec erat
 in cōueniens filiū laudata honestaq; patris
 exercitia ac vestigia imitari.

**Capitulū decimū sextū de laboribus. one
 ribus a in cōmodis consulū siue consilia
 riorū. et rectorum urbium a prouinciarū.
 et de periculis huius status.**

Sed vix amici v̄ba finierāt. qui officium
 consulēdi in ciuitatibz tātope collau
 dabant et ecce mater anxia occurrit
 et plurima nedū onera. s̄ in cōmoda et picu
 la hui⁹ vite a exercitiū prudētissime recolebat
 Sed inter cetera id Cathonis cōmemorabat.
 qm̄ difficilimū est quempiā sic reipu. consulē
 ut p̄fic simul et placeat. s̄ lōge difficili⁹ est.
 ut sit ei in verbo veritas. in consilio fides. in cōm
 missis silentiū. in impando suauitas. a tandē
 euentū nō virtus. s̄ fortuna moderabit. Itē
 illud platonis in repu. occurtebat. Parua in
 quit ciuitas egre regit. **M**agne vero vrbes dif
 ficiles regimie existūt. **Q**uare qui ad hui⁹ mōi
 ministeriū suspirāt necesse est illud lactantiū
 fateant. paz ē inquit nob̄ domesticaz curaz.
 quā publicas adoptamus. deniq; quis putat
 consules ip̄os vel consiliarios a principibz vel
 populis amat: quos poti⁹ grauāt q̄ iuuant.
Qd si extrinsec⁹ honorari a populo cernam⁹.
 labijs credo: cor aut̄ singulorū ciuū longe est
 ab eis. a pauperū presertim. quos durissimis
 exactionibz deuorāt. **S**i etiā a populo p̄ aliquo
 tpe amari coliq; eos videam⁹. in mēte veniat.
 quis populo sciōibz carior fuit. **Q**uis **C**amil
 lo. **Q**uis **R**utilio et **M**etello. **Q**uis **S**alomone
 greco. **Q**uis **H**aibale. **Q**uis **L**igurgo ad quos

amor ingens atq; ardens feruor fuit popula-
 ris Sed illico in odiū. in contemptū verfus ē.
Quorū illa fuere premia fori videlic; labor. in-
 iuria accusatio. mors. exiliū. Carceres Sed cer-
 te illō **Cathonis** p̄dare dictū est: qz inter ea. q̄
 p̄sp̄era fortuna largiri visa est. nil tā pestilēs
 tāq; incōstans: q̄ populi fauor. cui⁹ ad poste-
 ros funesta hereditas ē. **Addē** qz cū ad hui⁹
 modi consulendi m̄n⁹: non nisi iurifurādī s̄a-
 cramento accedāt cōsiliarij ⁊ rectores toties
 degerare vidētur quoties senatū ingrediūtur
Rurſus cū iuxta **Ciceronē** eos q̄ de repu. cōsul-
 tāt ab amore. ab odio. ab ira. a timore. literos
 eē oportet. vix aut raro cōtingit cōsiliarios.
 cōsules verbiū ⁊ rectores: ab hīs passiomb⁹
 fieri alienos. demiq; q̄utiles in cōsulēdo repu.
 existāt: tristis ille euētus demōstrēt. qz respu.
 plurimū eoz crudelissio aut inertiſsio cōsulatu
 indies paupior. illi vero diuiores euadūt. **Rec-**
 alijs op⁹ ē testimonijs. p̄ter id qd̄ ifaultis atq;
 infelicibus n̄is diebz. certim⁹. qz ea ipsa con-
 sulendi officia atq; gubernandi tempu. mūe-
 raz: non ut olim inuictis delata videm⁹. s; pot⁹
 a sollicitantibz ablata. **Et** qd̄ maiori merore
 refertur ea ip̄a officia quibz paupes opprimū-
 tur. non puo pretio emuntur. **Difficile** nāq; ⁊
 perraz inuenimur: ut que magno exoptantur

Cap. xvj.

affectu a longo querunt labore liberaliter im-
pendant Et ut paucis agam longe difficilius erit
ut quod multo operantur auro sine auro reddatur.
Hij ergo non tam consulunt quam consumunt non tam
regunt quam premunt non tam protegentur quam ledunt. defen-
dunt ut ipsi inquirunt reipublice. **S**ed fateor ab alijs et
non seipsum sed a seipsum minime veluti qui civibus
gravissimas imponunt collectas non in reipublice
expoluendas sed sibi imbutandas. **H**ij consules
dicuntur a consulendo non reipublice sed sibi gaudet
consiliarij et consulis nomine. a cuius re et esse
actu plurimum sunt alieni. **D**aupey domus euer-
tunt ut suas instruant miserorum casellas agros
atque predia subhastant ut ipsi vilius emant. cul-
peque primus est qui eos in licitatione vincit
Hec filii mi inquit mater optima exercitia. stu-
dia desideriaque sunt consiliarioy consulum atque re-
atorum pestiferi nostri temporis ad que tuum aspice.
si libet aspirare. **M**aterna igitur monita ad eos
visceribus meis infixata sunt. ut ad huiusmodi con-
sulendi ministerium nullo pacto aspirarent sed illico
patruales atque sanguine et amore iudici sese ige-
runt ut aliud vite genus assumerent quod ut dice-
bant a cunctis moribus virtutis honoris et glorie
cupidis semper exoptatum est videlicet tanquam ad
uocatum patrociniandi exercitio versari ad quod
hij suasionibus commouebant

liber primus.

Ca. de cōmū septimū de iurispitiis ac de ad
uocādi et patrocinādi officio in iudicio
a extē. a de laudibz iuridice sciētie ac ne
cessitate a utilitate hꝝ sciētifici a artifici
osi exercitiij a quō supplet nature defectꝝ

Patrocinari i causis ac in iuris hūani
subalibus disceptōibz versari. semp
laudabile insignēq; exercitium fuisse
nemo ambigit. Ea enim officia ut **Salustius**
ait honestiora apud oēs habita sunt. q̄ inge
mo. q̄ intellectu. que demq; eloq̄ntia ac dicen
di suadēdiq; artificio cōstāt. Sic ergo iuris dis
ciplina honesta s̄cta a p̄necessaria vite hūa
ne extitit. a ob eā rē omni tpe plurimū fuerit
cōmendata. Eadē racōne disciplinā ipsā sectan
tes qui iurispiti seu cōsulti appellati sūt. utiliter
ac laudabiliter a necessario v̄tūtur iuribus hu
manis. q̄ nō n̄ ad lites mē hoies dirimēdas
amicitiāq; atq; ipsā rēpu. augendā instituta
sūt. Hinc **Iustinianꝝ** ait. aduocati q̄ dirimūt
ambigua facta causaz. nō minꝰ p̄udent hu
mano ḡni. q̄ si p̄lijs armisq; p̄tes patriāq;
saluarent. Et aliꝰ sapiens magna cōmēdatōe
dignos eos facit. qui qd̄ iustum. qd̄ bonū. qd̄
equū est. hominibz p̄suadēt. Est ergo hꝝ exer
citiij honestas atq; necitas admod̄ manifesta

Cap. xvij.

¶ et utilitas publica manifestior. **Q**uicum vero
in eodē nobili exercitio priuate fit utilitatis. ne
mo est qui ambigat. **H**abuit tñ inuidos om̄i
tempe hoc scientificū a honestū exercitiū. non
nullis enim nō satis. nec eēte intelligentibus
visum est leges ipsas. atq; legū interpretes. et
iuris peritos causā dare litigij. illaq; q̄ mari
me interire. i quos pulchre **C**icero i eis quos
de legib; edidit libris inuehit. ait enim veri⁹
ignoracōe; legū occasionē litigij parere. **I**gno
rantes enim leges. voluptates a appetitus su
os putāt a optāt legib; inuari posse. quae in
quit **C**icero cūctos consulunt. an sit lex. que suo
possit suffragari appetitui aut cupiditati. quo
fit. ut ipsarū legū ignorātia nō iuris piti. viam
litigij p̄stent. **A**dde aduersus iuris pitos aliā
non minorē emulationē. nōnulli enim p̄suasū
habent id qd̄ ex ip̄o exercitio laudato cōpat̄.
improbe atq; illicite fore questū. **P**lane non
ita sentiebāt antiqui phi. et sapientes s; nec
catholici tractatores. qui in cōstituendis del
minādisq; hominū desidij. iudices. testes. et
aduocatos assistere decreuerūt. solis tñ iuris
peritis licitū esse voluerūt. suū cōsiliū iuste v̄
dere potuisse. **C**ui⁹ inter cetera illa a p̄ho racō
assignat. q̄ iudex ipse a testis. cōmunes sunt
p̄sone. et p̄ vtraq; parte cōstitute. **A**duocat⁹

liber primus

vero alterā tm fouet ptem. a q̄litate honeste
q; salariū exigit. **H**uius preterea nobilis ac sci
entifici exercitiū excellentia. ex pluribus illustra
tur effectibus. **E**st em̄ mōliū hoīm desiderū ut
ad id possimū tendat. eodē p̄ho teste. ut veri
tatē agnoscat. q̄re ad ipsū i rebus agibilito au
dius hūana p̄perat inquisition. p̄sertim cū ob
eas hoīm cupiditates. q̄ a vero. q̄ a iusto p̄lex
q; diuertere cogūt: p̄tē reꝝ hūanarū varia
tes. difficultē q̄dē veritas ip̄a a iustitia agnosci
potest. **H**inc p̄ **I**saia p̄phā; de hūana iustitia
dicit. tāq̄ p̄anus mēstruate vniuerse iusticie
vestre: ut humanā iustitiā difficulter attingi
et cognosci posse liquido demōstraret. **A**uarius
em̄ q̄ iustus hoies lites a iurgia mouēt. **Q**uia
ut inq̄t sapiēs. de⁹ fecit hoies; edū. a ip̄e immis
cuit se infimtis q̄stionibus. **F**uit ḡ necesse hūa
no generi iurispitios cōstitueret: quorū industria
et expectata iurispitia eas sine belloꝝ fragori
bus questiones deciderent. quas humana p̄
uersa; avaritia attulit. **L**audātur igit̄ pluri
mū atq; merito diuersis honoz utul illustrā
tur iurispitiz: qui veritatē et apiūt: a inf̄ hoīm
cupidines p̄ sue scientie cōiecturas a regulas.
quid verū. quid iustū sit explicāt docēt atq; e
tenebris ad lucē vsq; deducūt. quorū tāta vis
est ut nōnūq̄ eas veritates. quas vel natura

Cap. xvij.

vel industria. veri? astutia humana. in dam
nū simul et penaz peccati humani generis oc
cultas fecerit. ipsi iurispiti sui ingenij subtilita
te ad reipu. quietē atq; nostrā cōmoditatē re
uelent. **P**lurime siquidē veritates incognite.
plurime iniustitie impunitē manerēt. si iuris
peritorz cessaret sapientia. et sua querendaz
reuz studiosa sagacitas contemptui. aut non
vsui haberent. **D**eniq; nemo vnq̄ dubitauit
vex a iustū multo esse meliora q̄ falsū et iniu
stū. eēt em̄ ratioi dissonū. si vex a falso. iustū
ab iniusto vicereēt. **R**ū vtiq; funestū in repu.
sepe accideret. si iuris consulti dēssent. quoz id
precipuū studiū est. iustū ab iniusto. falsū a
vero discernāt. **R**ursum q̄ necessariū humane
reipu. hoc exercitiū fuerit. ex eo patet. qm̄ ut
phis inquit in ethicis. **S**ūt nōnulli homines
pessime quidē psuasibiles. qui non facile cre
dunt nisi certissima videant signa. aut fortes
habeant psuasiones. **A**duocati igit plurimū
sūt cōmendandi. qui virtute scientie iuridice
certissimas vel p̄pinquas. ymo fortissimas p
suasiones elitiūt. et illa iudicibz suadent. adiu
uandam innocentia. a reprimendas punien
dasq; violētias a iniustitias. **V**ñ **Cicero** hāc
iuris disciplinā extollens. **H**ec inquit ad oēs
res priuatas atq; publicas tuēdas instituta

est. Et itez hec ars tuta est. hec honesta. hec il
 lustris. q̄ sepe m̄kte resp̄. salue facte sūt. Dem
 q; ut phus voluit. oēs artes inuēte noscūtur
 ad suppleudas hūane nature defect⁹ ut liber
 exēpli grā vnū inserē. **Natura** em̄ ip̄a lapides
 ligna atq; ferrū pducit: s; m̄ime domū efficit.
 q̄re recte a necario ars domificādi inuēta ē: q̄
 idip̄ū supplet qđ natura defecit. **Simili** mō na
 tura parēs lanā a linū: s; nō vestes pducit. sa
 lubrit̄ ḡ atq; necario artes texēdi atq; suēdi
 inuēte sūt. **Natura** ḡ q̄ hōi instrumēta loque
 di dedit: nō tū virtutē tribuit p̄suadēdi. **S;** ar
 te effectū ē. ut hōies studio ip̄so atq; mirabili
 artificō vi qđā dicēdi oleq̄nt̄: cept⁹ vic; suos
 ip̄rimē posse audiētū aīnis. sicut natura m̄
 m̄ime dedit hōi vim discernēdi cōgruū ab incō
 gruo: n̄ p̄ ḡmaticē sciētīā. nec v̄x a falso. n̄ p̄
 dialecticā. **Licet** dederit instrumētū cognoscēdi
 v̄x a falso. videlic; loquelā a intellectū. **Op̄o**
 tebat ergo p̄ cōseruacōne humane vite: a tol
 lēdis inter hōies defidijs. ut nature h⁹ defect⁹
 suppleret per inuispitos: qui ip̄sū iustū a rectū
 iudicib; p̄suadēt: s; m̄ traditas legisla cōnes. a
 nonnū q̄ iustū et rectū distinguāt. limitent et
 moderētur: s; m̄ p̄culariū casuū occurrentias
 et legisla toris mentē. que omnia p̄irent. nisi
 iuris periti essent qui ea hominib; suaderent.

Cap. xvij.

Et ut paucis agam⁹. sūma est excellēcia hui⁹
exercitiū. quo ipsa vniuersalia statuta huma
na que gñalib⁹ atq; in determinatis verbis sta
tuūtur. lucidius intelligūtur. Nā p iurispitoy
subtilem ⁊ ingemiosā applicatōez dictay legū
ad causas particulares mentē legū intēpretā
tur. Et tandē vero p hoc nobile aduocatōis
offitiū: insontes defendūtur. oppressi releuan
tur. ⁊ ut paucis multa comprehendam⁹. iustitia
periret. si dēesset qui iustitiā allegaēt. Ex quib⁹
facile cognoscitur. quāta sit hui⁹ exercitiū hone
stas. quanta necessitas. quāta demiq; vtilitas
Sed vix affiniū ⁊ amicoy sollicita instātia ver
ba fimerāt. cū mater clamitans dicebat illud
sapiētis. fili mi si te lactauerint peccatores:
ne acquiescas. Et tandē aduocatoꝝ vitam ac
exercitiū eorūq; aperta discrimina ⁊ picula se
quentib⁹ verbis dissuasit.

Capitulū decimū octauū de incōmodis ⁊
onerib⁹ exercitiū iuristarū ⁊ artis aduoca
tionis in causis et iuditijs. et de piculis
hui⁹ status ⁊ modi viuēdi. ⁊ de dānis
que ex illo veniūt reipu. et an litigia nu
triantur ex aduocatoꝝ copia et an
humana iustitia potest impleri in iure
naturali.

Iuris peritoꝝ eorꝝ p̄sertim qui forenses
 causas agūt in iudicio quos aduoca
 tos vel causidicos appellamus. q̄ sit
 dānosū piculosūq; exercitiū: nemo apertus q̄
 aduocatus ip̄e vnq̄ intellexit. **S;** a q̄ntū hoibꝫ
 sit inutile q̄ppe et periculosū nemo rectius ag
 nouit q̄ qui p̄ eius mforamio aduocato indī
 gūt. **Quoꝝ** ex̄citij dāna. discrimina atq; picu
 la: nō facile enarrari possent. **Ex** multis aurez
 pauca q̄dā in mediū adducēda decreuimꝫ.
In p̄mis naturā artis atq; exercitij considerare
 oportet. **Est** em̄ eius gn̄is patrocinatio in cau
 sis. q̄ difficile est aduocato et causidico vnū
 inuarez quin alterz ledat. cui pulchre **Ambro.**
 dicē videt. q̄ nō potest alteri subuenire: nisi al
 ter ledat. comodius est neutz inuarez q̄ gra
 uare alterz. vn̄ sup̄ illo verbo impio p̄bes auxi
 liū **Augꝫ** inq̄t. callidi argumētatores. a iuris
 piti fallaces dū cupiunt ditari. vix preuarica
 tiōis piculū fugiūt. otroñfias adōesq; eāz. cō
 tra ip̄a iura vtūt. et ut adūsarios cohercēt.
 in hōibꝫ legum ad illudendos iudices. exquisi
 tis exemplis. multiplices intellectus. et caul
 losas a legibus elitiūt. ieduras. quid igit̄ in
 eis laudem non facile inuenio. vendunt em̄
 linguā suā que spiritus sancti donū est. qua de
 se **Augꝫ** de seip̄o in li. d̄fessionū loquens ait

Ab.

Cap. xviii.

Placuit in subtrahere ministerium lingue mee
a mundanis loquacitatis mee: ne ceteri mei
exemplo iam non legem domini. sed forensia bella
mercarentur. et ex ore meo arma futuri suo ac
commodarentur. **R**ursum non illis puto assentiendum
qui negant caudicos lites nutrire. sed potius
presidere et tendunt. ex **C**iceronis verbis argu-
mentum sumentes. que recte intellecta eos ledunt
Aut enim eos qui leges ignorant. voluptates
et appetitus suos putant legibus inuari posse. et
inde legum petos consulunt ut eis dicant appeti-
tus suos legibus sequi posse. **S**ed ea verba quod
aliud sonant videntur quam aduocatos lites signifi-
candum voluptuosos et cupidis hominibus suadent legibus
posse explere. quam leges ipse vetant. **Q**uis enim tam
amens est: qui leges iustas asserat iurgia nu-
trire. quas dicit **C**icero in eodem de legibus esse
vitiarum emendatrices. virtutumque commendatri-
ces. **S**ed ex mente **C**iceronis elici posse. non le-
ges sed legibus abutentes qui sunt legiste. lites
nutrire et educare perspicuum est. **Q**ui ut nascan-
tur lites: spei victoriae victis permittunt. adducen-
tes innumera fallaciae repagula. et astutiarum
obstacula secundum pollicatum. **Q**ui enim cecus non est.
liquidum videbitur quod non hominum negotia: non
causae. non controversie suscitant aduocatos. quoniam
primo ut oculis cernimus. aduocati ipsi causas

gignūt. litigia fuscitāt. otioverfias fouēt. imo
 monēt atq; nutriūt. **P**rebeāt huic veritati te
 stimoniū ea loca q̄ cte beata dixerim. vbi si de
 sunt aduocati. ibi caufe ipfa q̄ litigia defunt.
 vbi vero aduocatoꝝ turba ftrepit. ibi litū an
 fractib; tota ciuitas ardet. nec dom⁹ aliq̄ a li
 tigio vacat. **V**idi ego in germania vrbes q̄
 plurimas populatiffimas quidē atq; optima
 politia gaudētes. in q̄b; ciuis vn⁹ iurifignar⁹
 in decidendis caufis penitus inexptus. totius
 ciuitatis caufas breuī momento pacifice a in
 credibili filentio ēminabat. vbi nec affiftētia
 erat aduocatorū. nec allegationū ingemofa
 altercaō. **S**tupenti igit̄ mihi atq; querēt. cur
 in tāta vrbe ta; pue atq; perpauce caufe age
 rētur. q̄ due caufe erat; q̄ null⁹ ibi aduocat⁹
 adelfet. **R**ūfum tandē est cū faceto modoq;
 rifuz vltimū esse caufam primi. **A**d debant q;
 ut ego mihiūph inquirēdo fatiffacerem. ac li
 aperte dixiffent. pauculas admodū caufas
 in tribunalibus esse fuiz. cuius rei illa erat ra
 tio. quia nullum qui eas pponeret aduocati
 facile admittebāt. **P**rofecto non infulhū eoz
 didū putō. plurimi quidē nequa q̄ plerūq; li
 tigarēt. q̄nimo aliqd forfan iniufte paterent.
 nifi aduocatoꝝ pmitas adelfet. atq; eoz folici
 tudo q̄ vincē pollicent. **N**emo certe nifi ifand

Cap. xvij.

sine armis bellū tentat. Quippe plurimi salui
fuere. q̄ illis arma defuere. a longe plures pi
re armorū fiducia. q̄ penuria **T**olle enim fre
netico arma. prestabis et vitā. tolle cupidis
litigādi ministros. simul tolles a lites. **C**upit
enim omnis artifex ut p̄hs in ethicis voluit.
sua laudare opa simul et dilatare. **S**ic poeta
sua poemata laudat. a cūdis recipi optat. sic
faber ut inquit **D**iero. sua fabrilia tractat. stu
detq; sumope ut tot⁹ orbis ea indigeat **C**itha
rista demq; omnes exoptat dies esse faustos
atq; solemnes **A**rmorū a machinarū artifex.
nuptiarū aut pacis tpa infesta habet a gnali
ter de pace nō cogitat qui cū bello lucrat. nec
aliter agit aduocat⁹. alienas cupit strouerh
as p̄p̄inorum a causas exagitat. qui suas nō
litigat. diffidendo. litigando lucrat. qui mēdica
ret. si qui et iſtē omnes viuerent. **E**t ut paucis
dicā. de sūt lites si de sūt qui lites cupiant atq;
solicitant demq; apostol⁹ ait. seruos dei non
debet litigare **Q**uo igitur alienas opes litigan
do q̄rere possum⁹ licite. qui nostra p̄missis of
ferre iubemur **E**t iuxta dominicū cōsiliū petēti
damidē. palliū non negem⁹. **D**emū vero illd
ego verissimū puto. quia longe min⁹ reipub.
xp̄iane nociuū videbit. si indiciorū strepit⁹. si
causarū deceptōes non habeat. si aduocatorū

penuriam patiat̄: q̄ si per causarū a litigatorū
 atq; aduocatorū copias: caritatis ordo peat.
 que in litigādo seruari minime potest. Et iterū
 longe min⁹ p̄nitiosū arbitror. quosdā forsan
 iniuste opprimi ob defensionis aduocacōisq;
 defectū: q̄ plurimos imo ipsā repu. eiusq; qui
 etez: tot tātisq; ut certim⁹ litū p̄turbatiōib⁹
 concuti atq; subuerti. que veluti quedā incen
 dia: cūctas respu. adurūt atq; cōfundūt. Po
 stremo quis causarū. quis fori. aut iudicialis
 strepitus tam auidus est. que non moueāt
 imo terreant plurimū illa **Bern.** verba. Qui
 cū ad eugeniū ageret. ac eū inducē conaret.
 ut fideles ad diuinā legem discendā sectandā
 q; alliceret et aduocatorū astucias fugiēdas
 esse ostenderet. quotidie inquit perstrepiūt in
 tuo palacio leges. sed **Iustitiam** nō domini
 iuste ne etiā illud. **Tu** videris. **Non** certe. **Lex**
 dñi immaculata ouertens aias. ea aut nō tā
 leges q̄ lites sunt. et cauillacōnes subuerten
 tes iudiciū **Tu** ergo pastor a opus aiaz. qua
 mēte obsecro sustines corā te filere illā: istas
 garrire. **Puto** q̄ etiā hec puerfitas te opellat
 ad dñm dicere cū p̄p̄ha. **Narrauerūt** m̄hi in
 q̄ fabulacōes. s̄ nō ut lex tua. **Hec** **bernhard⁹**
 de humanis legibus et earū sectatorib⁹. **Rur**
 sus nisi fallor. fallitur quisquīs qui litigandi

Cap. xviii.

officiū assumit. et lōge magis fallit: quī artes
litigandi et cōtendēdi eligit. in quibz ppter no
cendi facilitatem quō quis doctior: tūto neq̄
or euadit. ut de aleatoribz Polycrat⁹ ait. Vnde
Aug⁹. forma inquit in eis est litigiōsa. hoc ip
so laudabilior. quo fraudulētiōr. Fateor enim
vtilis est iuris scientia: si eius p̄fessores intra
eius limites agerēt. et legū terminōs nō trās
gredērētur. S; plurimi illis abutūtur et falso
legū intellectu. et nouis int̄pretacōibz. sacris
legibz illudunt. Qd si secus agerent: paupes
admodū et inopes. fateor tū felices viuerent.
Ea de re sancti viri piculū taz p̄mptū immnē
hoc ep̄citiū tenēbz certentes. merito p̄fedis
et deo dicatis viris. nedū forensiū causaz int̄
dicūt exercitiū. s; humanaz legū studiū. qua
tū inter ceteras illa ē ratio. ne videlicz iurispe
riti magnū extiment eā iustitiā quā ipsi conti
nent et venerātur. et quā leges hūane docent.
respectu eius iustitie. quā lex dei cōtinet et ve
nerat. Iustitia em̄ hūana quā leges seculi p̄
ficētur. impleri indubie potest facultate et nā
ture viribz. qd ex eo maxime patet ut alia ta
ream: qm̄ cristus in euangelio ex duobz nati
ralibz p̄ceptis oēs leges et p̄phetas pendere
dixit. put pulchre **Aug⁹**. deducit in epistola
ad volusianū: diuina vero iustitia non nisi

liber primus.

supra gratia impleri potest. Quare ad hunc
sensum verum quod paulo ante Isaias dicebat de hu
mana iustitia. panus menstruate iustitie v're
sunt. Sed nec alienum ab hoc proposito videtur
quod dominus in euangelio ait. nisi abundauerit
iustitia vestra plus quam scribarum et phariseorum
non intrabitis in regnum celorum. Quod utique recte di
ci potest de humana iustitia. quod quod iuris periti et
causidici astruere nituntur. ut christus fidelibus
suis dicere videat. nisi abundauerit iustitia vestra
plus quam scribarum et phariseorum id est legistarum
et iurisperitorum humani iuris: non intrabitis in
regnum celorum. Nec enim hec iustitiae: que ex hu
manis resultat legibus: sola ad salutem sufficit:
cum illa ut philosophus in politicis voluit
solum reipublice terrenam quietudinem appetat.
Cuius gratia plurima que lex divina vetat et
punit: ipsa permittit aut iubet. Vnde Aug.
Hec lex que de regendis vrbibus datur: multa
pro temporalis pace aut permittit aut iubet: que lex di
uina grauissime punit ut in concubinato atque
vfuris. Demum in prescriptioibus et multis
alijs reperire libet. Demumque lex ipsa humana
ut premissum est virtuti humane et naturali
immittit. que nequaquam ad eternam felicitatem suffi
cit sine speciali auxilio diuine gratie. quod aliter est
sentendum de diuina iustitia. que tota dei et a deo

est. Dato igitur inquit mater pluribus persuasio-
 nibus sinez. si id solū dixerim quia humani iu-
 ris sectatores solo nomine iuris letantur. cum rem
 ipsam non habeant. quāmo sub iuris atque iu-
 sticie obtentu. ipsa iura et iusticiā persequun-
 tur. ut eade de eis dicat verā iustitia filios enu-
 triui et exaltaui. ipsi vero spreuerūt me. tandē
 quis ille legista est et laudabimus eū. qui ut
 inquit **Aug⁹**. dicat clientulo suo recipe quod mi-
 hi cum tibi adesset obtulisti. redde aduersario
 tuo quod me iniuste patrocinate abstulisti. cuius
 opera decepto iudice et circumuentis legibus vic-
 sti. **L**onge satis euagatus sum in describendis
 aduocatorum piculis. sed expertus dixi **T**urpe
 enim videbatur patritio ignorare ea in quibus
 versatus est **Q**uasi ergo mihi maternis hinc
Imo diuinis comomombus edoctus foren-
 sium atque civilium causas et iudicia penitus dese-
 rere. **V**idi ergo et superati tribules. ad aliud
 vite genus innocentissimum ut dicebant. vide
 licet notariorum me transferre verbis atque sua
 somibus sequentibus nitebantur.

Capitulū decimū nonū de notarīs. tabel-
 lionibus et scribis. et de huius artis lau-
 dibus. vtilitate et comendacione ac ne-
 cessitate.

SS
Liber 8m9.

Ubellariorum siue notariorum ars et uin-
di formula quae honesta horabil et lau-
data sit ex pluris praesertim illius necessitate
et utilitate facile cognoscitur. Periret siquidem ois
iudiciorum tela. non essent notarii qui acta describerent.
periret ipsa veritas et fides in contractibus et omeritibus
hominum. periret ois ordo in iudicio forensium causarum.
nisi esset aliquis fidelis publicaque persona cui iudex
crederet de hijs que ab utraque litigantium parte
aut offeruntur aut dicuntur. Itaque sunt instituti non
ad confirmationem veritatis. sed cum ipsa veritas ubi
cumque sonuerit ab illo est qui dicit. ego sum via
et veritas. Recte certe ratione notariorum officium
valde laudabile erit. quia in veritatis comprobatione
et confirmatione radicem et fundamentum
suscipit. Demum huius artis laudes et utilitates
ex eo patent. quia publice utilitati deseruiunt.
Hijs namque nedum apud pedaneos minoresque
magistratus. creditum et auctoritatem obtinent. sed
apud reges et principes et cuncta eminentia tri-
butalia acceptissimi et familiarissimi existunt.
quorum manibus imo admiranda fide instrumenta.
privilegia et litterae ad perpetue rei memoriam conficiuntur.
Et post multa temporum secula. ex horum sola no-
tariorum subscriptione. indubitata probacione indu-
cuntur. Hijs typum tenent euangelistarum christi qui eius
gesta et acta in euangelio. tam fideliter quam utiliter

Cap. xix.

descripserūt. et ut ceteras h⁹ artis cōmodita
tes et laudes omittā. quī illā exercēt: magna
lucra fūmos honores assequūtur. ut breuī tē
pore ac puo labore. opulenta vtilitatis cōpen
dia adipiscātur. et tandē ab oibus honorātur.
quia omnes illis indigent.

Capitulū vice simū de miseris. calamita
tibus ac laborib; et piculis tabellionū et
tabellarioꝝ. et illorū fraudib; et dolis.

Inter ceteras vite hūane artes et mo
dos formulasq; vinēdi. scribarū atq;
notarioꝝ artē miserā. calamitosam
ac multis erūnis plenā nemo ignorat. nisi q̄
tā felix fuit. ut nec litē in iudicio. ad eū nec res
extiterit. nec strahendi gratia. tristi illoꝝ mi
serio egiūt. Breuī igit̄ hūius artis calamita
tes. infelicitates. labores atq; picula adduce
mus pauca ex multis colligentes. In primis
igitur fatemur. hñt tabellioes officiu publicū
S; priuātū exercēt negotiū. nō reipu. seruiūt.
s; reifamiliari deseruiūt. nō illā. sed istā augēt
omūes sunt psone. sed ppria sūt lucra. Demū
tabellarij ipsi seruos se eē publicos nouerit.
quos iureiurādo cōstat astrictos. ut quotiēs
rogari eos a quoq; in omni causa cōtingat.

ferre eos testimoniū oporteat. Remini autem
dubiū existit tam astrictos reipu. seruos. nō
esse illi⁹ dignitatis atq; felicitatis. vti paulo
aⁿ depictū est. Eius vero artis labores fraudes
doli atq; picula ex eo cōstāt. qz natura ip̄a ipel
lūtur hoies ḡtis fidē ipsā seruare. veritatē atte
stari. ac de illa libere vbiq; ferre testimoniū. mi
seri tñ tabellioes soli sūt: qui nō nisi pecūia de
fidē dicere ac rogari velint. Nec aliter q̄ p̄tio
infueniēte veritati fidē accomoēt. paup siq̄dē
fidē petit veritatis: ille māmona exigit iniquita
tis. Turpis igit̄ est qui p̄tio turpiter accipit: qd
gratis exhibē tenet. Quo fit ut hanc vite for
mulā exercentes. nedū iusticiam: sed ipsaz in
iusticiā vendāt. quare teste Augustino. nihil
ordinācius esse potest. nā iusticiā vendere iniqui
tatis est. iniusticiā vero rabiosa isania. In ce
teris em̄ tractib; res vendita alienat̄ a vendi
tore. et trāsit in emptorē. s̄ in hoc infelici tra
ctu nullā iusticiā h; notari⁹ venditor. Sic miser
artifex ipsā veritatem ad quā corroborādam
eruendāq; creat⁹ est. et que eū honoratū red
dit: inhonorat atq; vilificat. dū eam ut p̄mis
sum est precio exponit. Apud antiquos enim
tabellarij alebātur a publico. eratq; gratuitū
offitiū. eo igitur seculo aureo certe laudabil
erat tabellionica ars. laudabile exercitiū.

nūc vero q̄ ad pretiū exponit merito in for-
 dib; cōputatur s̄m **Policratū.** Rurſus notari-
 us ſeruus eſt iuſtitię. q̄ virtutū regina eſt et
 dñā. qui ergo dñā; ſuā vendit: ut p̄ditō; indi-
 candus eſt. **O** quot falſa ab eis cōſtituūtur in-
 ſtrumēta prece quidē vel precio. **O** quot cōtra-
 ctus fabricāt: rei geſte ſubſtātiā longe aliter
 ſcribētēs q̄ ptes p̄feſſe ſūt **O** quot falſas dau-
 ſulas inſerūt **A**liasq; iuſtas abolēt. verba cā-
 cellant. didiōes vitiāt. in multoz leſionē atq;
 iadurā. **O** quot negleat⁹ ne dixerim dolos in
 iudicijs ⁊ cōtractib; cōmittūt. annos iudicio-
 nes. diē atq; locū pretermittūt. **N**ec teſtes ad-
 hibēt nature rei neceſſarios. lrās ſcripturāq;
 diuerſificāt. **Q**ua de re inſtrumēta ſuſpectazā
 dubia reddūt. **O** quot errores. fraudes ⁊ ma-
 chinamēta ab eis admittūtur. **O**b quas res
 innūera litigia. in mōles cōtentioēs ibi naſcū-
 tur. vbi ſopiri debuerūt. **D**emū p̄thocolle nō
 retinēt. ⁊ diuerſa plerūq; ab illis inſtrumēta
 edūtur. **P**leriq; vero lrās contract⁹ et inſtru-
 menta ſup vſuris et cōtra iuris precepta confi-
 tūt. paruiſatientes q̄ ex ea re. infames inabi-
 lesq; euadūt. **O** quot colluſiones agunt in iu-
 dicio. quot deſceptōes apud iudicem. quot fal-
 ſas atteſtatiōes. quot ſupfluas dilacōes. q̄t
 acta inutilia ſcribunt: ut creſcat regiſtrum.

liber. Primus.

processusq; in pretio augeatur. Taceo quia excessiua salaria exigūt. crimen cōrusionis nō verētes. oia p̄rio agunt. nec calamū quidē manu capiūt. nisi pecunia affit. taras excedūt. de quibz **Greg.** dicē videt qz multo scelerati⁹ ille accipit q̄ ali⁹ offert. **Uñ** certe crudeliores sūt illis latromibz qui insidias adhibent. **Na;** isti palā rapacitatis auaricia seuiūt. **Ceteri** em̄ hostes in suoz tñ hostiū sāguē armātur. ahm̄ i q̄rūdā hoim̄ necesse pecunias accipiāt. isti ut crudelissim̄i carnifices ciuū am̄. qz ciūtorū qz hominū oppressiōe letantur. qz oim̄ litigatiū vitā extinguūt. **Quid** em̄ p̄dest instū h̄c̄e indiciem. h̄ rapacē notariū. **Uñc** **Istoz** ad delictū p̄tinet indicis ip̄obos h̄c̄e m̄stros. **Nis** forte quid ad rem̄ iocupietes sūt notarij nūq̄ egētes. vbiqz honorati. **Quod** et ego fateor. **Sed** et illud **Ciceronis** semper rex esse putauī. nil foē vtilē nisi h̄estū iustūqz sit. nil honorificū nisi in v̄tutis radice que gratuita ē fūdet. **Na;** ut idē **Cicero** subdit. **Nullum** emolimētum est fallere. nullum cōmodum lucris inhypare splendorisqz nomen amittere. **Adde** quia vtilitas illa familiaris nō potest tātū afferre quā tum auferre. **Qua** em̄ alia causa **Gezabel** oim̄ seculo maledicta erit. nisi quia eius nō vero testimonio **Agab** rex vineam abstulit

Capitulum xxi.

Naaboth. Ea de re eidē Gezabel dictū est iussu domini. canes comedēt Gezabel deniq; ut paucis multa cōcludā. notari; cupid; rēpu. offēdit. deū contēnit. Cui se iureiurando astrinxit. iudicē mentiēdo decipit. ptes ledit. de hīs **Au**g; dicere videtur q; similes sunt locuste aiali pestifero. Nocet enim morēdo. cōsumit nocēdo. Nisi ergo abundaueit nrā iustitia plus q̄ similiū scribar; spem nō habeam; cōsequēdi fructū iustitię. qui est regnū celoz.

Capitulū vicefimūprimū de exercitio agriculture. et de laudib; et cōmendacōe hui; natural; et innocētissimi exerciti;. et de vtilitatib; generi hūano ex illa. puei entib; et quō deo acceptū est.

Agriculturā optimū esse viuēdi gen; nemo ambigit. nisi qui viuere nescit. Dic enim vite modus prim; oim est a deo altissio humano generi tribut;. dictū ē em̄ hominī in sudore vultus tui vesceris pane tuo. nec dixit in sudore vult; alieni. ut in ceteris officijs et viuēdi modis liquidō cōtingit. In quib; alieno labore alienoq; sanguīne et sudōe plurimos pasci et nutrirī. quāmo et lasciūre videm;. Nequaquā enim deus hominī hoc